

สรุปรายงานการประชุม
เรื่อง แนวทางการพัฒนาสวนส้มอย่างยั่งยืน
 วันที่ 9 พฤศจิกายน 2546 เวลา 08.30-15.00 น.

ณ ศูนย์บริการวิชาการด้านพืชและปัจจัยการผลิต เชียงใหม่ 3 อ.ฝาง จ.เชียงใหม่

วัตถุประสงค์

เพื่อให้เกษตรกรชาวสวนส้มในพื้นที่ จ.เชียงใหม่ ร่วมกำหนดแนวทางการพัฒนาสวนส้มอย่างยั่งยืนที่สามารถนำไปปฏิบัติได้ พร้อมทั้งเพิ่มขีดความสามารถการปรับตัวต่อความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ด้วยข้อมูลและองค์ความรู้จากหลายฝ่าย

ผู้เข้าร่วมประชุม

เกษตรกรชาวสวนส้ม จำนวนทั้งสิ้น 55 คน จาก

- กลุ่มเครือข่าย คุณนครชิต ตติปาณิเทพ (สวนส้ม ช.เจริญ) รวมตัวแทนจากสวนส้มธรรมชาติ จำนวน 19 คน เป็นเจ้าหน้าที่ในแต่ละแปลงย่อย แปลงละ 2 คน มีขนาดพื้นที่แตกต่างกัน ขนาดเล็กที่สุด 60 ไร่ ขนาดใหญ่ที่สุด 1,000 ไร่ขึ้นไป
- กลุ่มเครือข่าย คุณสิงห์คำ พันธุ์พิน ต.โป่งน้ำร้อน อ.ฝาง
- กลุ่มเครือข่าย คุณสมชาติ ทาราช (สวนส้มศรียน)
- กลุ่มของสถานีทดลองฝาง โครงการที่ได้รับความร่วมมือจากदानิด้า (กลุ่ม IPM-DANIDA)

หมายเหตุ กลุ่มเครือข่าย คือ กลุ่มที่มีการติดต่อประสานงานแลกเปลี่ยนข้อมูลกันอย่างต่อเนื่อง

กิจกรรม

การระดมความคิดของเกษตรกรชาวสวนส้ม ในพื้นที่ จ.เชียงใหม่ ด้วยการแบ่งกลุ่มเกษตรกรเป็น 6 กลุ่ม ให้แต่ละกลุ่มมีความหลากหลายทั้งด้าน ประสบการณ์ ขนาดของพื้นที่ปลูก สภาพพื้นที่ การลงทุน การจัดการ และเทคโนโลยี ดังนี้

กลุ่มที่ 1	กลุ่มที่ 2	กลุ่มที่ 3	กลุ่มที่ 4	กลุ่มที่ 5	กลุ่มที่ 6
เกียงมา	บัวจันทร์	ศรีลา	เยาวลักษณ์	อุไรวรรณ	เกศินี
จิรวรรณ	วีระศักดิ์	รุ่งสุริยา	วรการ	ขจรศักดิ์	ธวัช
ประภาส	โกญจนรัตน์	กิ่งแก้ว	จันทนา	บุญไทง	ภัทรวดี
เพชร	วีระชัย	ขจรชัย	ทิพวรรณ	สมพงษ์	ครรชิต

จ.ส.ต. ไร่ไว	อังศนา	ประยูร	สมพร	นิรุทธิ์	จันทร์
บุญศิลป์	ชัชวาลย์	อนันต์ชัย	สมศักดิ์	อนันต์	สุเทพ
อุษา	พรชัย	อุดม	เกษม	เทียนชัย	ขันคำ
คำป้อ (เรือนใจ)	คำป้อ (ตานะกุล)	วิเชียร	ปัฐพงษ์	อำนวยการ	บุญมา
วสันต์	พัลลภ	ศรีพรรณ	สิงห์คำ	สมชาติ	ขจรวิทย์
			วิโรจน์		

หมายเหตุ: อักษรตัวเข้ม หมายถึง ประธานของแต่ละกลุ่ม

ผลที่ได้จากการประชุม

กิจกรรมที่ 1 การนำเสนอแนวคิด โดย อาจารย์ พฤษัย ยิบมันตะศิริ

ความสำเร็จของสวนส้มและการขยายตัว

การขยายตัวของอุตสาหกรรมส้มใน อ.ฝาง จ.เชียงใหม่ เป็นไปอย่างรวดเร็วเนื่องจากสภาพเศรษฐกิจ แต่การเติบโตเป็นไปตามลำดับขั้น แตกต่างกับการขยายตัวใน จ.กำแพงเพชร ที่เป็นการขยายตัวแบบก้าวกระโดด ซึ่งมีความเสี่ยงมากกว่า

การรักษาการเจริญเติบโตอย่างต่อเนื่อง จำเป็นต้องดำเนินการบนฐานของความรู้ ในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา การเจริญเติบโตของสวนส้มเพิ่มสูงมาก ถ้าไม่คำนึงถึงทางด้านเศรษฐกิจที่กำไรต่อหน่วยการผลิตอาจลดลง (ในปี พ.ศ. 2534-2535 ราคาส้มประมาณ 1,000 บาทต่อดัง) การผลิตในปัจจุบันต้องใช้ต้นทุนในการผลิตต่อหน่วยมากขึ้น การผลักดันของชุมชนจะช่วยให้มีการเจริญเติบโตอย่างต่อเนื่อง และต้องอาศัยความรู้จากผู้ที่มีประสบการณ์เพื่อคงการผลิตในพื้นที่

ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาสวนส้มอย่างยั่งยืน

- เกษตรกรผู้ผลิต
- ผู้ประกอบการ หรือ ผู้ลงทุน
- ผู้บริโภค ยังไม่มีความเข้าใจกระบวนการผลิต
- ชุมชนรอบด้าน ผู้ผลิตได้รับผลกระทบจากความพอใจ/ไม่พอใจจากชุมชน
- ผู้ค้าวัสดุทางการเกษตร
- พ่อค้ารับซื้อผลผลิต

- หน่วยงานรัฐ: กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงพาณิชย์ กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงมหาดไทย (นโยบายของจังหวัด) แรงงาน (ความเรียบร้อยของบ้านเมือง)
- องค์กรพัฒนาเอกชน

ความยั่งยืนของระบบการผลิตส้ม

- แต่ละคนมีวัตถุประสงค์ที่แตกต่างกัน และหลายกฎเกณฑ์
- มีการขีดที่แตกต่างกัน
- ความยั่งยืนมีหลายระดับ: ระดับแปลง ครัวเรือน ชุมชน ประเทศ ความหมายและการจัดการที่นำไปสู่ความยั่งยืนในแต่ละระดับจะมีความแตกต่างกัน
- ระยะเวลา: ระยะสั้น ปานกลาง และยาว

ความหมายของความยั่งยืนด้านพาณิชย์ อาจหมายถึง ส้มไทยต้องมีความสามารถในการแข่งขันกับต่างชาติ เช่น ประเทศจีน ได้ ดังนั้นความยั่งยืนจึงมีความซับซ้อนมากขึ้น เกณฑ์ทางเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียวไม่สามารถทำให้การผลิตส้มมั่นคงได้อย่างเดิม

สิ่งที่ท้าทาย การพัฒนาสวนส้มอย่างยั่งยืน

- นโยบายของรัฐ: ข้อจำกัด และสิ่งจูงใจทางนโยบายของรัฐที่ทำให้เกิดการพัฒนาศมอย่างยั่งยืน
- ความขัดแย้งทางด้านผลประโยชน์ เนื่องจากมีผู้เกี่ยวข้องหลายกลุ่ม สาเหตุจากความจำกัดของทรัพยากร
- การแข่งขันด้านการตลาดจากระบบการค้าเสรี
- ขีดความสามารถของระบบ
 - ความคงตัวทางด้านเทคโนโลยี
 - สภาพแวดล้อมของแปลงปลูกส้ม ทำให้มีความยากง่ายในการจัดการแตกต่างกัน
 - การจัดการด้านแรงงาน
 - ทุน

คำถาม

- ชาวสวนส้มจะสร้างการเรียนรู้ร่วมกันได้อย่างไร

สวนส้มขนาดใหญ่จะมีความคงตัว ไม่ว่าสถานการณ์จะเป็นอย่างไรจะสามารถฟื้นตัวกลับมาได้เร็ว แต่สำหรับสวนส้มรายย่อย การเรียนรู้ร่วมกันจะทำให้สามารถปรับตัวกับสภาพแวดล้อมได้

- การสร้างความเข้าใจร่วมกับชุมชนและองค์กรภายนอกจะมีวิธีการและขั้นตอนอย่างไร

ความสำเร็จของผู้บุกเบิกรุ่นแรก ทำให้เกิดการขยายตัวไปจนถึงจุดหนึ่งที่ทำให้เกิดความขัดแย้ง เนื่องจากความเห็นและผลประโยชน์ที่แตกต่างกัน แต่สำหรับในพื้นที่ที่ไม่สามารถผลิตไม้ผลชนิดอื่นได้ และมีความจำกัดในการใช้พื้นที่ ส้มจะเป็นไม้ผลที่ให้ประโยชน์ต่อหน่วยการผลิตสูง

การตั้งชื่อสวนส้ม

สวนส้มในภาคกลางและภาคตะวันออกเฉียงเหนือนิยมตั้งชื่อสวน แต่สวนส้มใน จ.เชียงใหม่ ที่มีการตั้งชื่อสวนมาตั้งแต่สมัยแรกๆ ที่เริ่มนำส้มเข้ามาปลูก เช่น สวนสุวิมล สวนวังน้ำค้างของ อ.พันธุ์เลิศ แล้วประทับตราชื่อสวนบนลังไม้บรรจุผลผลิตผลที่ส่งไปจำหน่ายในที่ต่างๆ ทำให้สวนส้มในรุ่นต่อๆ มา นิยมตั้งชื่อสวนส้มด้วย โดยให้เหตุผลดังนี้

- เพื่อให้เป็นที่ทราบว่าคุณผลิตนี้มาจากที่ใด
- เพื่อประโยชน์ในการแข่งขัน
- เป็นการประกาศคุณภาพ
- มาตรฐานของผลผลิต

กิจกรรมที่ 2 ความหมายของ “ความยั่งยืนของสวนส้ม”

วิธีการ

ให้เกษตรกรแบ่งกลุ่มตามรายชื่อที่ระบุข้างต้น แล้วร่วมกันให้ความหมายของ “ความยั่งยืนของสวนส้ม” โดยตั้งประเด็นคำถามว่า **ความยั่งยืนของสวนส้มขึ้นกับอะไรบ้าง** แล้วให้สมาชิกภายในกลุ่มเขียนความคิดเห็นของตนเอง จากนั้นเปิดโอกาสให้เกษตรกรได้ปรึกษา/หารือ แลกเปลี่ยนความคิดเห็นภายในกลุ่ม สรุปประเด็นหลักของกลุ่มลงบนแผ่นใสเพื่อให้ตัวแทนกลุ่มนำเสนอเป็นภาพรวมของทั้งหมด

การอภิปรายผล ความยั่งยืนของสวนส้มขึ้นกับอะไรบ้าง

กลุ่มที่ 1

1. แรงงาน ปัญหาที่สำคัญของ อ.ฝาง แม่อาาย และไชยปราการ ขาดแคลนแรงงาน อยากให้ภาครัฐผ่อนผันเรื่องจดทะเบียนแรงงานต่างชาติ และทบทวนนโยบายเกี่ยวกับแรงงานต่างชาติอีกครั้ง
2. ตลาด
3. การจัดการสวนส้มแบบผสมผสาน เพื่อลดต้นทุนการผลิต เดินทางสายกลางทั้งทางด้านดิน น้ำ ปุ๋ย ยา โดยเฉพาะเรื่อง น้ำ สวนส้มที่มีแหล่งน้ำเองจะได้เปรียบ
4. สิ่งแวดล้อม ปัจจุบันสวนส้มกลายเป็นผู้ร้ายของสังคม

กลุ่มที่ 2

1. การจัดการสวนส้มเพื่อให้ได้ผลผลิตที่ดี และต่อเนื่อง
2. การตลาด และราคา มีตลาดรองรับ
3. การรวมกลุ่ม และการแลกเปลี่ยนความรู้
4. ความปลอดภัยในการบริโภค
5. การลดต้นทุนการผลิต เพื่อที่จะได้กำไร
6. ทุน ในการผลิต มีแรงงาน และกิ่งพันธุ์ที่แข็งแรง
7. ทรัพยากร น้ำ ดิน และปุ๋ย ถ้าน้ำดี ดินดี ส้มจะอยู่ได้นาน
8. มีความรู้ในการทำสวนส้มอย่างละเอียด

กลุ่มที่ 3

1. มีการวางแผนการทำสวนส้มให้ดี
2. ต้นส้มให้ผลผลิตสม่ำเสมอ ต้นไม้โทรม และมีอายุยืนยาว
3. ความปลอดภัยต่อผู้ผลิต ผู้บริโภค และสภาพแวดล้อม ไม่ให้สภาพแวดล้อมเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่แย่งลง หรือเปลี่ยนแปลงน้อยที่สุด

กลุ่มที่ 4

1. อยากให้ต้นทุนการผลิตต่ำ ในเรื่องราคา ปุ๋ย ยา ค่าแรง
2. มีผลผลิตที่มีคุณภาพออกสู่ตลาด
3. มีตลาดรองรับผลผลิตตลอด เนื่องจากปริมาณสัมที่มากขึ้น
4. เป็นที่ยอมรับของบุคคลทั่วไป
5. ราคาผลผลิตไม่ตกต่ำ ถ้าผลผลิตมากขึ้นในตลาด
6. รูปแบบการจัดการสวน เพื่อที่จะได้ผลผลิตที่มีคุณภาพออกสู่ตลาด
7. สนใจในวิทยาการใหม่ๆ
8. ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานต่างๆ เช่น การประกันราคา และทางด้านแรงงาน เป็นต้น

กลุ่มที่ 5

1. ต้นทุนการผลิตต่ำ ราคาดี มีกำไร และสามารถอยู่รอด
2. ขายผลผลิตได้ ให้ผลผลิตสูง เป็นเวลายาวนาน (ต้นสัมมักจะมมีปัญหาในปีที่ 3)
3. เกษตรกรรายย่อยมีความเข้มแข็ง (สร้าง) มีอำนาจต่อรอง แลกเปลี่ยนข่าวสาร สวนขนาดใหญ่ มีต้นทุนที่ต่ำกว่า เนื่องจากข้อปัจจัยการผลิตที่ละมากๆ จึงได้รับส่วนลด หากสวนเล็กมีการรวมตัวกันเพื่อข้อปัจจัยการผลิตจะทำให้ต้นทุนในการผลิตลดลง สามารถแข่งขันกับสวนขนาดใหญ่ได้
4. มีความรอบรู้เรื่องสัม การจัดการโรคและแมลง มีแรงงานและทุนเพียงพอ พร้อมทั้งมีตลาดรองรับ ศึกษาหาข้อมูลให้พร้อมก่อนการลงทุน
5. การมีกรรมสิทธิ์ในที่ดินทำกินที่ทำอยู่ในปัจจุบัน ทบทวนการผลักดันแรงงานต่างด้าวออกนอกประเทศ ในพื้นที่แนวชายแดน เช่น อ.ฝาง อ.แม่ฮาด ซึ่งแรงงานส่วนใหญ่เป็นแรงงานเถื่อน เพราะไม่สามารถทำบัตรและขึ้นทะเบียนได้

กลุ่มที่ 6

1. มีความรู้ในการดูแลรักษาสัม (มีการจัดการที่ดี)
2. มีเงินทุน และแรงงาน
3. ผลิตสัมให้มีคุณภาพ มาตรฐานใกล้เคียงกัน
4. ลดต้นทุนผลิต รักษาคุณภาพคงเดิม โดยอาศัยความช่วยเหลือส่วนหนึ่งจากภาครัฐ
5. มีตลาดรองรับผลผลิต
6. ราคามีความสม่ำเสมอให้เกษตรกรสามารถอยู่ได้
7. เกษตรกรมีความช่วยเหลือกัน แลกเปลี่ยนความรู้
8. รัฐต้องมีความเข้าใจเกษตรกรสวนสัม ให้ความร่วมมือ ช่วยเหลือ และสนับสนุน ปัจจุบันมีการช่วยเหลือจากภาครัฐค่อนข้างน้อย และมีหลายหน่วยงานที่มองสวนสัมในภาพลบ

ประมวล “ความยั่งยืนของสวนส้ม”

1. การจัดการด้านการผลิตแบบผสมผสานในแต่ละสวน
 - ปลุกแล้วต้นไม่ตาย
 - ผลผลิตสม่ำเสมอ
 - คุณภาพดี
 - มีต้นทุนที่สามารถแบกรับได้ (ลดต้นทุน)
2. การจัดการด้านตลาดและราคาที่เหมาะสมสามารถอยู่ได้ แต่ละสวนมีขีดความสามารถไม่เท่ากัน สวนใหญ่สามารถทำได้ดีกว่า สวนขนาดเล็กต้องมีการรวมกลุ่ม
3. ผลกระทบจากการทำสวนส้ม
 - ปลอดภัยทั้งผู้ผลิต ผู้บริโภค ชุมชนปลอดภัย
 - สิ่งแวดล้อมไม่ปนเปื้อน
 - ทรัพยากรดิน และน้ำไม่ปนเปื้อน มีระบบการฟื้นฟู และอนุรักษ์ดินและน้ำ
4. การจัดการความรู้ที่ดี เช่น การประมวลประสบการณ์ ความรู้ จากสวนส้มที่ประสบความสำเร็จ เพื่อการวางแผนการจัดการได้อย่างเหมาะสม เนื่องจากความรู้มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา
5. การจัดการระดับกลุ่ม โดยเฉพาะสวนส้มรายย่อย

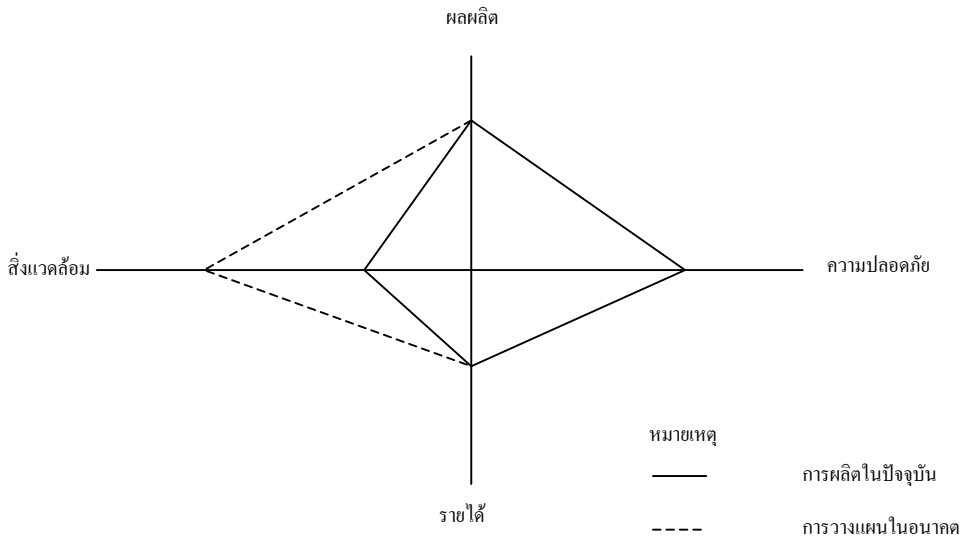
ผลกระทบจากภายนอก (นโยบายของรัฐ)

- **แรงงาน** ปัญหาการขาดแคลนแรงงาน ถ้านโยบายแรงงานต่างชาติไม่ชัดเจนผู้ผลิตจะได้รับผลกระทบเกือบทุกสวน แรงกระทบมี 2 ประเภท ในสวนที่มีกลยุทธ์ในการปรับเปลี่ยนสามารถฟื้นตัวได้ ในขณะที่บางสวนอาจได้รับผลกระทบอย่างแรงไม่สามารถฟื้นตัวได้
- **การใช้ที่ดิน** สิทธิทำกินในพื้นที่เปิดใหม่ ไม่ได้มีปัญหาทุกสวน

สวนส้มใน อ.ฝาง เริ่มจากสวนส้มขนาดใหญ่ไม่กี่สวน ปัจจุบันได้กลายเป็นสวนส้มแนวหน้า มีการจัดการเทคโนโลยีที่เป็นอิสระ ได้รับผลกระทบจากนโยบายของภาครัฐบ้าง ต่อมาได้เกิดผู้ผลิตขนาดกลางและเล็กขึ้น ซึ่งหากมีการจัดการที่ไม่ดีจะเกิดปัญหา จึงต้องมีการรวมกลุ่ม การผลิตส้มหากรายเล็กทำไม่ถูกต้อง ไม่เหมาะสม จะเกิดการโจมตีจากภายนอกในภาพรวมกับทุกขนาด

การวางแผนที่ดีต้องใช้ข้อมูล (เนื่องจากการลงทุนมาก) เป็นการทำงานที่ระดับสวน และต้องมีการสร้างความเข้าใจกับหน่วยงานภายนอก (ภาครัฐ และกลุ่มอื่นๆ)

ปัญหาที่แก้ไม่ได้ เช่น ปัญหาแรงงาน ต้องมีการรวมตัวและเจรจากับหน่วยงานภายนอก

ความยั่งยืนของสวนส้มถ้ามองจากผู้ผลิตคือ ผลผลิต และรายได้ แต่จากภายนอก มีสิ่งแวดล้อมและความปลอดภัย เป็นตัวชี้วัด ดังนั้น เพื่อให้เกิดความยั่งยืนของสวนส้ม ผู้ผลิตควรตระหนักถึงสิ่งแวดล้อมและความปลอดภัยเพิ่มเข้าไปด้วย

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมของผู้เข้าร่วมประชุม

คุณเกษม สิทธิรังสรรค์ เจ้าของสวนเวียงคำ

ความยั่งยืนของสวนส้มเป็นเรื่องที่ทำได้ยาก โดยเฉพาะเกษตรกรรายย่อย เนื่องจาก

1. ขาดความรู้พื้นฐานด้านการจัดการ เกษตรกรรายใหม่ปลูกตามกระแส ไม่มีความรู้การจัดการที่ดี หน่วยงานทางราชการควรมีการประชาสัมพันธ์ข้อมูลที่ถูกต้อง
2. แรงงาน นโยบายรัฐบาลที่เกี่ยวกับแรงงานต่างชาติยังมีข้อจำกัดมาก เพราะให้ความหมายของ “แรงงาน” เหมือนกันหมด ควรแยกตามภาคการผลิต เช่น แรงงานภาคอุตสาหกรรม ภาคเกษตรกรรม หรืองานบริการ เป็นต้น
3. ไม่มีความสามารถในการแข่งขันกับต่างประเทศ เนื่องจากเกษตรกรยังขาดความรู้ แรงงาน และทุน
4. ขาดข้อมูลด้านความเคลื่อนไหวของราคา
5. ปัญหาเรื่องสารพิษตกค้าง สวนส้มตกเป็นจำเลยของสังคม ทั้งๆ ที่สารเคมีที่ใช้ได้ล้วนได้รับอนุญาตจากกรมวิชาการเกษตรแล้ว

การประชุมภาคบ่าย “ทฤษฎีการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์”

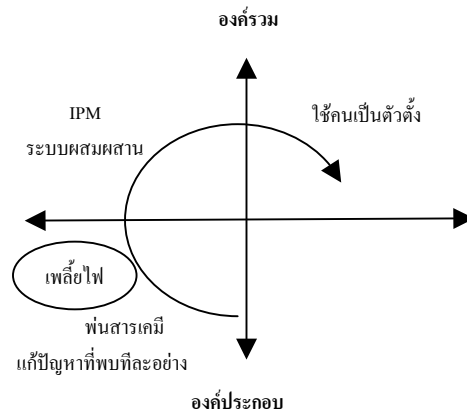
จะแก้ไขภาพที่ภาครัฐฟังชาวบ้าน และคิดว่าเกษตรกรผู้ปลูกส้มเป็นนายทุนได้อย่างไร

- นิเวศวิทยาของส้มในปัจจุบันไม่ปกติ สะท้อนให้เห็นจากสภาวะการใช้สารเคมีในปัจจุบัน หากไม่ใช้สารเคมีจะไม่สามารถอยู่ได้

- สังคม

สวนขนาดเล็ก ถ้ามีการจัดการที่ไม่เหมาะสมจะเป็นแหล่งสะสมโรคและแมลง จำเป็นต้องมีการรวมกลุ่ม

การเรียนรู้สามารถมองได้ทั้งแบบองค์รวมและแยกส่วน

ภาพกระบวนการเรียนรู้ “ทฤษฎีการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์”

กิจกรรมที่ 3 ร่วมเรียนรู้จากประสบการณ์การทำสวนส้ม

คุณสุเทพ ศรีวิชัย: สวนส้ม IPM ร่วมกับโครงการ DANIDA

เกษตรกรรายเล็กมีพื้นที่ปลูกไม่ถึง 10 ไร่ เริ่มปลูกเมื่อ ปี พ.ศ. 2540 ได้รับกิ่งพันธุ์ปลอดโรค (พันธุ์สีทอง) จากสวนส้มธนาคาร เนื่องจากเข้าร่วมโครงการปรับโครงสร้างนี้กับ ธ.ก.ส. เข้าร่วมโครงการ IPM ตั้งแต่วันที่เดือนกุมภาพันธ์ 2546 สามารถลดต้นทุนการผลิตได้กว่า 30% เริ่มจากเพิ่มระยะห่างในการใช้สารเคมีจากทุกๆ 7 วัน เป็น 10 วัน รวมทั้งลดจำนวนและปริมาณสารเคมีที่ใช้ในแต่ละครั้ง ซึ่งมีขั้นตอนการปฏิบัติงาน ดังนี้

- ทำความเข้าใจเกี่ยวกับสารเคมี รวมทั้งโรคและแมลงศัตรูส้มให้มากที่สุด ทั้งจากผู้รู้ การเข้าร่วมการฝึกอบรมให้ความรู้ จากหนังสือ เป็นต้น
- สำรวจชนิด และปริมาณประชากรแมลงในสวน
- พิจารณาเลือกสารเคมีที่ใช้ในการป้องกันและกำจัดเฉพาะแมลงที่พบ พิจารณาที่ความเป็นพิษ ความเข้มข้น และฤทธิ์ตกค้างของสารเคมี
- ฉีดพ่นเมื่อแมลงเข้าทำลายที่ระดับความเสียหายทางเศรษฐกิจ

- ใช้สารเคมีจะใช้เพียงชนิดเดียวที่สามารถกำจัดแมลงที่พบเท่านั้น ไม่สุมผสมสารเคมีอื่น 2-3 ชนิด เหมือนที่เคยปฏิบัติมา
- ยืดระยะเวลาการพ่นยา จาก 4 ครั้ง/เดือน เป็น 3 ครั้ง/เดือน
- ตรวจสอบวิเคราะห์ดินก่อนการใส่ปุ๋ยครั้งต่อไป

คุณฉันทนา ธาราเป็ง: สวนสัมมนาธร (สำนักงานใหญ่)

แนวคิดเรื่อง IPM กับการปรับใช้ในสวนขนาดใหญ่ ผลผลิตที่ได้ไม่คุ้มกับการลงทุน เหมาะกับสวนที่ขนาดเล็ก สามารถสำรวจแมลงได้อย่างทั่วถึง

คุณภัทรวดี: สวนสัมมนาธร

สวนขนาดใหญ่มีความซับซ้อนมาก จัดการโดยแบ่งพื้นที่ออกเป็นแปลงเล็ก ลดปริมาณการใช้สาร โดยใช้กาบเหลืองดักแมลง เพื่อบ่งชี้ว่าในขณะนี้สวนมีแมลงชนิดใดบ้าง เพื่อจะใช้สารเคมีได้อย่างเหมาะสม เกษตรดีที่เหมาะสม (GAP) นอกจากการตรวจวัดสารเคมีตกค้างในผลิตผลแล้ว ยังมีขั้นตอน การดำเนินของเกษตรกร (การใช้ปุ๋ย และสารเคมี) หากเป็นเกษตรกรรายย่อยเน้นให้รวมกลุ่มเป็นองค์กร นอก จาก GAP แล้วยังคำนึงถึง GMP ในโรงงานด้วย เช่น กระบวนการต่างๆ ก่อนการจำหน่ายผลิตผล (การล้าง และแวกซ์)

คุณวสันต์ เครือปัญญา เจ้าของสวนส้ม ต.แม่ฮ่อง อ.ฝาง

พื้นที่เดิมเป็นที่นา เปลี่ยนเป็นสวนลิ้นจี่ และได้ปรับเปลี่ยนเป็นสวนส้มในปัจจุบัน ระยะ 2-3 ปีแรก เน้นการขายกิ่งตอนมากกว่าการขายผลผลิตส้ม เพราะสามารถสร้างรายได้ได้เร็วกว่า มีปัญหาดินแน่นและ แข็งมาตั้งแต่ปลูกลิ้นจี่ จากแนวคิด ดินร่วนจะทำให้ต้นไม้แตกรากได้ดี มีการเจริญเติบโตพอสมควร แข็ง แร่ง และไม่อวบมาก (โดยเฉพาะการใช้ปุ๋ยยูเรีย) จึงปรับปรุงดินด้วยปุ๋ยหมักจากมูลสัตว์ และเศษหญ้า โดยใช้ EM ร่วมกับปุ๋ยหมักน้ำที่ให้ในระบบน้ำพร้อมกับการให้น้ำ ประหยัดทั้งปุ๋ยและค่าแรง นอกจากนี้ได้ ตรวจสอบโรคและแมลงหลักก่อนการพ่นสารเคมี

คุณพรชัย แซ่ลิ้ม เจ้าของสวนส้ม ต.แม่ฮุ้น อ.ฝาง

เกษตรดีที่เหมาะสม (GAP) เป็นการควบคุมมาตรฐานสารพิษตกค้าง โดยกำหนดให้ส้มต้องมีป้าย ชื่อสวน ผลผลิตที่ออกสู่ตลาดต้องปลอดสารพิษ ปราศจากสารเคมีปนเปื้อน หน่วยงานรัฐบาล (สำนักงาน ออย.) จะสุ่มตรวจผลผลิตหากมีสารตกค้างเกินค่ามาตรฐาน ในเบื้องต้นจะดักเตือน หากพบอีกครั้งจะยก เลิกการจำหน่าย โดยการตรวจกลับไปยังแหล่งผลิตตามป้ายชื่อสวน

สารเคมีกลุ่มที่สุ่มตรวจ ได้แก่ กลุ่มออร์กาโนฟอสเฟต จำพวกคาร์บาเมต

ในอนาคตส้มที่ไม่มีป้ายชื่อสวนจะไม่สามารถจำหน่ายได้ เกษตรกรรายย่อยต้องมีการรวมกลุ่มกัน
ใช้ป้ายชื่อสวนเดียวกัน

หน่วยงานภาครัฐมีความสำคัญในการสนับสนุนงานวิจัยเกษตรมาตรฐาน ของส้มสายน้ำผึ้ง (องค์
ความรู้) โดยมุ่งเน้นการส่งออก ป้องกันปัญหาผลผลิตล้นตลาดในอนาคต

กิจกรรมที่ 4 การวางแผนที่ดี

ประเด็นคำถาม “ข้อมูลที่เป็นพื้นฐานสำหรับการวางแผนจัดทำสวนส้มสายน้ำผึ้ง”

การอภิปรายผล

กลุ่มที่ 1

1. ทุน แหล่งทุน เช่น ธนาคารพาณิชย์
2. พื้นที่ปลูกเพื่อการใช้ประโยชน์
 - ความอุดมสมบูรณ์ของดิน
 - นิเวศเกษตร ที่ลุ่ม ที่ดอน ที่ลาดชัน ความเหมาะสมในการปลูกส้มในพื้นที่ต่างๆ
3. แหล่งน้ำ เกษตรกรรายย่อยไม่มีที่ขุดสระ อาศัยแหล่งน้ำธรรมชาติ ซึ่งมีความเสี่ยงสูงจากสภาพน้ำที่ไม่สะอาด
4. องค์ความรู้
 - พันธุ์ส้ม การใช้กิ่งตอน หรือกิ่งเสียบ สำหรับการลงพื้นที่แตกต่างกัน
 - การจัดการลดต้นทุน
 - โรคและแมลง
 - ธาตุอาหารที่จำเป็นทั้งธาตุหลักและธาตุรอง
5. การรวมกลุ่ม (กลุ่มธรรมชาติในแต่ละตำบล ชมรม และสหกรณ์) เพื่อประโยชน์ในการขายผลผลิต

กลุ่ม 2

1. สภาพความอุดมสมบูรณ์ของดิน
2. ความพอเพียงของแหล่งน้ำ
3. การใช้กิ่งพันธุ์ (กิ่งเสียบ หรือ กิ่งตอน)
4. ทุน
5. แรงงานที่ใช้ (เกษตรกรมีความรู้/ประสบการณ์จากผู้รู้)
6. ตลาดที่จะรองรับผลผลิต
7. การใช้ปัจจัยการผลิตอย่างถูกต้อง

กลุ่มที่ 3

1. เลือกทำเลที่ดี: ดินดี น้ำดี
2. การจัดการสวน
 - เลือกกิ่งพันธุ์ที่ดีไม่เป็นโรค
 - ปลูกให้ดี ศึกษาจากผู้รู้

3. ทุนต้องดี (หาแหล่งเงินทุนให้ได้)
4. แรงงาน สำคัญมาก
5. ต้องมีการจำกัดในด้านการเงินให้ดี

กลุ่มที่ 4

1. ต้นทุน	5. มีการจัดการที่ดี
2. น้ำ	6. มีตลาดรองรับ
3. ดิน	7. ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม
4. กิ่งพันธุ์/ กล้าพันธุ์	8. แรงงาน

กลุ่มที่ 5

1. ควรมีหน่วยงานเฉพาะเข้ามาเกี่ยวข้องมาดูแล ศึกษา ค้นคว้า วิเคราะห์ เพื่อให้ได้ความรู้ที่สามารถใช้ได้จริงๆ กับสวนส้มและทันเหตุการณ์ จัดให้มีห้องวิเคราะห์เกี่ยวกับโรค แมลง ธาตุอาหาร ในท้องที่
2. รัฐต้องมีนโยบายที่ชัดเจนในการแก้ปัญหาเกี่ยวกับส้ม โดยเฉพาะ แรงงาน

ข้อมูลที่จำเป็น

☒ ดิน: สภาพดิน ความอุดมสมบูรณ์	☒ ทุน: ความพร้อมของเงินทุน ครอบคลุมเงิน
☒ ทำเลที่ตั้ง สภาพพื้นที่	ทุนลงทุน ดูแล
☒ แหล่งน้ำ	☒ สภาพเศรษฐกิจภายนอก: ตลาด ราคา
☒ กิ่งพันธุ์	☐ ปัจจัยทางด้านอื่น: ดิน น้ำ ทำเล
☒ ความรู้/ ความพร้อมของผู้ปลูก	

กลุ่มที่ 6

1. ความรู้	4. กิ่งพันธุ์ที่ดี และเหมาะสมสำหรับพื้นที่
2. ดินดี	5. แรงงาน
3. น้ำดี	6. เงินทุน

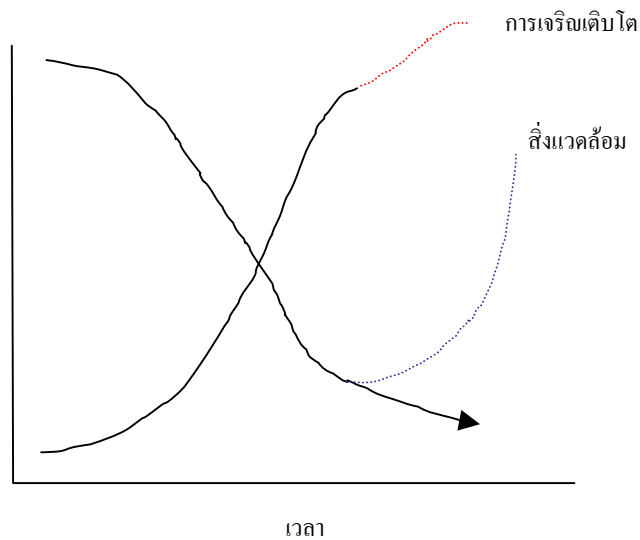
หน่วยงานที่ให้ความสนใจเรื่องส้มมีอยู่มาก เช่น สถาบันวิทยาศาสตร์สุขภาพ สกว. น่าจะมีการสร้างแปลงทดลองในสถานีวิจัยพืชสวนฝาง เพื่อนำข้อดีต่างๆ ที่เกิดขึ้นจากการทดลองเผยแพร่ให้เกษตรกรรายย่อยได้รับทราบ จะได้เป็นการสร้างให้มีการผลิตที่มีมาตรฐานเดียวกัน

ประมวลผลรวม

1. ความหมายของความยั่งยืนของสวนส้ม การจัดการ สิ่งแวดล้อม ผลผลิต รายได้ ความปลอดภัย ที่สามารถวัดความก้าวหน้าได้ในแต่ละส่วน

2. การรวมกลุ่ม การอยู่ร่วมกันมีความสำคัญในเรื่อง การจัดการเชิงนิเวศน์ ความสัมพันธ์ระหว่าง สวนกับสวน และสวนกับภายนอก การอยู่ร่วมกันทั้งหมดจะไม่สามารถมองแยกส่วนได้ ต้องเคลื่อนไปพร้อมๆ กัน

3. ประสบการณ์จากผู้รู้ต่างๆ
4. การเจริญเติบโตของสวนส้มในอนาคต

ปัจจุบันการเจริญเติบโตของสวนส้มกับสิ่งแวดล้อมสวนทางกัน สิ่งที่จะผลักดันให้เกิดการเจริญอย่างต่อเนืองได้แก่อะไร

การขยายผล

1. จัดส่งเอกสารการประชุมให้ผู้เข้าร่วมประชุม
2. จัดเวทีกับให้ตัวแทนจากการประชุมในวันนี้ร่วมพูดคุยกับกลุ่มอื่นๆ
3. งานวิจัยผู้รู้ที่เจาะลึกในแต่ละสวน
4. นำข้อเสนอต่างๆ คุยกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

รายชื่อผู้เข้าร่วมประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกษตรกรสวนส้ม

9 พฤศจิกายน 2546

ศูนย์บริการวิชาการด้านพืชและปัจจัยการผลิตที่ 3 อ.ฝาง จ.เชียงใหม่

ลำดับ	ชื่อ - สกุล	ที่อยู่	เบอร์โทรศัพท์
1.	คุณกิ่งแก้ว ศักดิ์สิทธิ์านู ภาพ	สวนส้มธนาคาร (สำนักงานใหญ่) 98 ม.11 ต.แม่สุน อ.ฝาง จ.เชียงใหม่	053-451554- 6
2.	คุณเกศินี วุฒิกิจ	สวนส้มธนาคาร 8 76 ม.5 ต.ท่าตอน อ.แม่อาว	09-9562308
3.	คุณเกษม สิทธิรังสรรค์	สวนเวียงคำ 203 ม.7 ต.แม่สุน อ.ฝาง จ.เชียงใหม่	01-1111138
4.	คุณเกียงมา เครือคำอ้าย	สวนส้มธนาคาร 5	09-9562305
5.	คุณโกญจนรัตน์ ฟอง อินทร์	สวนส้มธนาคาร 8	09-9562308
6.	คุณขจรชัย สราญปิยธรรม	สวนมีโชค อ.ฝาง จ.เชียงใหม่	
7.	คุณขจรวิทย์ อึ้งประภากรณ์	65 ม.5 ต.แม่สุน อ.ฝาง จ.เชียงใหม่	053-884426- 7
8.	คุณขจรศักดิ์ เขยบาล	สวนส้มธนาคาร 7	09-9562307
9.	คุณชันคำ ชัยเงิน	238 ม.5 โป่งน้ำร้อน อ.ฝาง จ.เชียงใหม่	06-1963240
10.	คุณครรชิต ตติปาณีเทพ	444 ม.1 ต.แม่ข่า อ.ฝาง จ.เชียงใหม่	053-885255- 6
11.	คุณคำป้อ ตานะกุล	53 ม.5 ต.โป่งน้ำร้อน อ.ฝาง จ.เชียงใหม่	053-880074
12.	คุณคำป้อ เรือนใจ	86 ม.5 ต.โป่งน้ำร้อน อ.ฝาง จ.เชียงใหม่	053-453157
13.	จ.ส.ต. ระไว ผ่องใส	65 ม.2 ต.โป่งน้ำร้อน อ.ฝาง จ.เชียงใหม่	01-7969040, 053-452896
14.	คุณจันทร์ ธาดา	48 ม.5 ต.โป่งน้ำร้อน อ.ฝาง จ.เชียงใหม่	07-1787748
15.	คุณจิรวรรณ แสงบุญ	สวนส้มธนาคาร 3	06-1970895
16.	คุณฉันทนา ถาเป็ง	สวนส้มธนาคาร 2	053-883391
17.	คุณชัชวาล ศรีอุบล	136 ม.15 ต.สันทราย อ.ฝาง จ.เชียงใหม่	01-0222955
18.	คุณทิพวรรณ ศิริวิรินทร์	สวนส้มธนาคาร 3 64 ม.6 ต.สันตันหม้อ อ.แม่อาว	01-2889374
19.	คุณเทียนชัย เจริญพานทอง	183 ม.8 แม่ฮอน อ.ฝาง จ.เชียงใหม่	01-5955773
20.	คุณธวัช ผิวคำ	สวนส้มธนาคาร 9	09-9562309
21.	คุณนิรุทธิ์ สิทธิ	5 ม.5 ต.เวียง อ.ฝาง จ.เชียงใหม่	01-8848993

22.	คุณบัวจันทร์ ไคว้งาม	สวนส้มธนาธร 1	
23.	คุณบุญโทง บับพาน	สวนส้มธนาธร 2 ม.5 ต.ม่อนปิ่น อ.ฝาง จ.เชียงใหม่	053-883391
24.	คุณบุญมา ไปโพธิ์	91 ม.4 ต.โป่งน้ำร้อน อ.ฝาง จ.เชียงใหม่	053-886042
25.	คุณบุญศิลป์ วงศ์ลังกา	ม.2 ต.โป่งน้ำร้อน อ.ฝาง จ.เชียงใหม่	053-886091
26.	คุณประภาส ครีมผล	สวนส้มธนาธร 4	09-9562304
27.	คุณประยูร เต็มชวาลา	สวนอมรมิตร 9 ม.7 ต.บ้านหลวง อ.แม่สาย	053-453122
28.	คุณปัฐพงษ์ ยานะ	277 ม.3 ต.แม่สูน อ.ฝาง จ.เชียงใหม่	06-1867505
29.	คุณพรชัย แซ่ลิ้ม	44 ม.9 ต.แม่สูน อ.ฝาง จ.เชียงใหม่	01-0215675
30.	คุณพัทสิทธิ์ สร้อยสิงห์	24/1 ม.8 ต.แม่สูน อ.ฝาง จ.เชียงใหม่	
31.	คุณเพชร สิงห์ใจ	สวนส้มทรายทอง อ.ฝาง จ.เชียงใหม่	
32.	คุณภัทรวดี วัฒนชาติ	บริษัทเชียงใหม่ธนาธร	09-5555511
33.	คุณเยาวลักษณ์ ม่านทอง	สวนส้มธนาธร 9	09-9562309
34.	คุณรุ่งสุรียา จุมปี	สวนส้มธนาธร 5 98 ม.11 ต.แม่สูน อ.ฝาง จ.เชียงใหม่	09-9562305
35.	คุณวรการ อุปการ	สวนส้มธนาธร 6	01-7838533
36.	คุณวสันต์ เครือปัญญา	77 ม.2 ต.แม่สูน อ.ฝาง จ.เชียงใหม่	053-884731
37.	คุณวิเชียร แปะคำ	54/2 ม.3 ต.แม่สูน อ.ฝาง จ.เชียงใหม่	09-9068080
38.	คุณวิโรจน์ พงศ์รัตน์	14 ม.4 สันป่าแดง อ.ฝาง จ.เชียงใหม่	053-884865
39.	คุณวีระชัย จงสุวรรณวัฒนา	สวน MK อ.ฝาง จ.เชียงใหม่	09-9543763
40.	คุณวีระศักดิ์ น้ำค้าง	สวนส้มธนาธร 3	09-9562303
41.	คุณศรีพรรณ พลายนอก	34/1 ม.8 ต.แม่สูน อ.ฝาง จ.เชียงใหม่	06-1950345
42.	คุณศรีลา ยาราช	สวนส้มธนาธร 1	
43.	ส.ต. สมศักดิ์ กองจาย	108 ม.3 ต.แม่สูน อ.ฝาง จ.เชียงใหม่	06-1819533
44.	คุณสมชาติ ทาราช	5 ม.3 ต.แม่สูน อ.ฝาง จ.เชียงใหม่	01-8832270
45.	คุณสมพงษ์ พูลเมือง	สวนส้มทรายทอง อ.ฝาง จ.เชียงใหม่	053-382577
46.	คุณสมพร แสงสว่าง	524 ม.5 เวียง อ.ฝาง จ.เชียงใหม่	01-8835869
47.	คุณสิงห์คำ พันธุพิน	44 ม.7 ต.โป่งน้ำร้อน อ.ฝาง จ.เชียงใหม่	06-1974006
48.	คุณสุเทพ ศรีวิชัย	174 ม.3 ต.แม่สูน อ.ฝาง จ.เชียงใหม่	01-7967022
49.	คุณอนันต์ แก้วคำมูล	25 ม.3 ต.แม่สูน อ.ฝาง จ.เชียงใหม่	06-1170217

50.	คุณอนันต์ชัย ลือเกรียงไกร	44/9 ต.แม่สุ่น อ.ฝาง จ.เชียงใหม่	01-9615743
51.	คุณอังศนา วงศ์สถาน	9 ม.7 ต.บ้านหลวง อ.แม่เมาะ	053-453122
52.	คุณอำนาจ วงศ์จันทร์	66/1 ม.1 ต.แม่สุ่น อ.ฝาง จ.เชียงใหม่	053-884213
53.	คุณอุดม มุ่งกลีการ	191 ม.8 แม่่งอน อ.ฝาง จ.เชียงใหม่	01-9072132
54.	คุณอุไรวรรณ สหดี	สวนส้มธนาธร 7	09-9562307
55.	คุณอุษา หน่อแก้ว	8 ม.5 ต.โป่งน้ำร้อน อ.ฝาง จ.เชียงใหม่	053-452321

วิทยากร และผู้ดำเนินการประชุม จำนวน 10 คน

1. อาจารย์ พฤกษ์ ยิบมันตะศิริ	<p>ศูนย์วิจัยเพื่อเพิ่มผลผลิต
ทางเกษตร คณะเกษตรศาสตร์ ม.เชียงใหม่</p>
<p>2. รศ.ดร. ธวัชชัย
รัตนะพล</p>	<p>ศูนย์วิจัยเพื่อเพิ่มผลผลิต
ทางเกษตร คณะเกษตรศาสตร์ ม.เชียงใหม่</p>
3. นาง กุศล ทองงาม	<p>ศูนย์วิจัยเพื่อเพิ่มผลผลิต ต
ทางเกษตร คณะเกษตรศาสตร์
ม.เชียงใหม่</p>
<p>4. นส บุศลา ลิ้มนิ
รัตนกุล</p>	<p>ศูนย์วิจัยเพื่อเพิ่มผลผลิต
ทางเกษตร</p>
<p>5. นส รัฐทิพย์ อุกุม
พันธ์</p>	<p>ศูนย์วิจัยเพื่อเพิ่มผลผลิต
ทางเกษตร</p>
<p>6. นส จรัลชัชกุล
เพย</p>	<p>ศูนย์วิจัยเพื่อเพิ่มผลผลิต
ทางเกษตร</p>
<p>7. นส ถ้อยภา ลี
วิศิษฐ์พัฒนา</p>	<p>นักศึกษาระดับปริญญาโท เกษตรศา
สตรเชียงใหม่</p>
<p>8. นาง ชัชภา ม่วง
สุข</p>	<p>นักศึกษาระดับปริญญาโท เกษตรศา
สตรเชียงใหม่</p>
<p>9. นส ภาวิณี จันท์
วิจิตร</p>	<p>นักศึกษาระดับปริญญาเอก ภาควิชาพืช
สวน</p>
10. นาย พิษณุ กำกิต	<p>นักศึกษาระดับปริญญาตรี ภาควิชาพืช
สวน</p>